

УДК 378. 22: 005 - 027.21

П.В. БЄЛЬЧЕВ, Н.В. МЕРКУЛОВА

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті розкрито проблему формування готовності магістрів менеджменту освіти до інноваційного управління; проаналізовано загальні положення процесу підготовки майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів; розглянуто практичну підготовку менеджерів освіти до інноваційної професійної діяльності.

Ключові слова: менеджер, модернізація, інновація, управління, методика, компетенція.

Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і водночас на модернізацію освіти відповідно до вимог часу. Характерною особливістю цього періоду є пошук нових шляхів, способів, засобів удосконалення управління загальноосвітніми навчальними закладами; розгортання дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на впровадження інноваційного менеджменту на засадах сучасної філософії освіти.

Зазначимо, що актуальною постає і проблема постійної професійної самореалізації менеджера освіти, який здатен упроваджувати педагогічні інновації у школі. Водночас існує потреба в розвитку особливої професійної якості менеджера освіти – успішно керувати цим процесом.

Проблемі впровадження інноваційного управління приділено значну увагу у психолого-педагогічних дослідженнях В.П. Андрущенко, В.Є. Береки, Н.В. Василенко, Т.Б. Волобуєвої, Л.І. Даниленко, І.М. Дичківської, В.Г. Кременя, В.В. Крижка, В.С. Лазарева, О.І. Мармази, Є.М. Павлютенкова, В.С. Пікельної, Г.О. Сиротенка, Т.М. Сорочан та ін.

Мета статті – теоретично визначити стан проблеми професійної підготовки магістрів менеджменту освіти до інноваційного управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Модернізація освіти України супроводжується істотними змінами підходів до науково-методичного супроводу освітньої діяльності. Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних школознавців дав змогу визначити, що перед сучасною освітою стоїть завдання розроблення нового змісту, методів навчання керівників шкіл, яким потрібні не лише знання, а й конкретні управлінські навички з інноваційного менеджменту.

Під час дослідження встановлено, що менеджмент освітніх інновацій є сучасним напрямом розвитку науки про управління, у якому розкривається вплив інвестицій та інновацій на розвиток людських, матеріальних і фінансових ресурсів у освітніх установах з метою якісного покращення головних показників їх діяльності [7, с. 2].

Проведене дослідження дало В.С. Лазареву підстави стверджувати, що ефективність процесу розвитку навчального закладу залежить від системи інноваційної діяльності. Інноваційна система школи, підкреслює дослідник, – це сукупність ідей покращення результатів освіти, людських, матеріально-технічних, інформаційних, нормативно-правових та інших компонентів, які пов'язані між собою так, що здійснюваний процес упровадження нововведень в освітню систему приводить до підвищення ефективності її функціонування [5, с. 71].

Слід зазначити, що інноваційна система виконує п'ять основних функцій:

- виявлення необхідності змін (проблем) педагогічної системи;
- виявлення можливостей розвитку педагогічної системи;
- розробка нововведень;
- проектування і планування змін;
- упровадження нововведень [5, с. 71–72].

В.С. Лазарєв вказував на те, що “якісне виконання всіх цих функцій забезпечує здійснення в педагогічній системі школи необхідних та ефективних змін. ...Змінювати будь-що в педагогічній системі школи потрібно тоді, коли в ній виявлені недоліки, усунення яких дасть змогу поліпшити результати освіти на окремому ступені школи або дасть можливість отримувати такі самі результати, але з меншими витратами часу, зусиль, фінансових та інших засобів” [5, с. 72].

Сучасний керівник загальноосвітнього навчального закладу повинен уміти виокремлювати основні види нововведень. На сьогодні можна визначити локальні, поодинокі, не пов'язані між собою зміни; комплексні, модульні нововведення, які характеризують діяльність окремих груп педагогів чи паралельних класів, навчальні предмети певного циклу; системні, які охоплюють весь заклад освіти, кожного з учасників навчально-виховного процесу.

Очевидно, що інновації можуть функціонувати на різних рівнях. Менеджер освіти разом з педагогічним колективом має визначитися, які відбудуться зміни за інноваційним потенціалом: удосконалення, раціоналізація, модернізація, оптимізація; комбінаторні нововведення, що враховують конструктивне впровадження елементів різних методик; принципово нові, радикального характеру, технології навчання, виховання, розвитку школярів, організації педагогічного процесу, управління навчальним закладом [6, с. 60].

До загальних ознак нововведень належать такі: професійна діяльність учителів на діагностичній основі, психологізація педагогічного процесу, диференціація та індивідуалізація навчання й виховання, розвивально-творчий характер діяльності учнів, атмосфера співробітництва та психологічного комфорту, моніторинг навчального процесу, підвищена увага до потреб і запитів учнів.

Головними принципами відбору інновацій є: перспективність, інтенсифікація, динамічність, гнучкість, демократизація, гуманістичність, інтег-

ративність, реалістичність, цілісність, керованість, економічність, актуальність [6, с. 60].

Змістовий аналіз літератури показав, що багатогранність освітніх процесів і сучасні зміни, які відбуваються в управлінні школою, передбачають посилення вимог до професійної підготовки майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів. За таких умов постають нові цілі та завдання в підготовці менеджерів освіти до інноваційного управління. Вона має враховувати сучасні тенденції розвитку інноваційних процесів у системі освіти України, які характеризуються розробкою та впровадженням нових концепцій, наукових принципів, підходів до освіти, модернізацією змісту, форм і методів [8, с. 7].

Т.Ф. Бірюкова зазначає, що національна система вищої освіти розвивається в напрямі зближення із загальноєвропейськими стандартами. Так, дослідниця виділяє ознаки, які характеризують формування конкурентоспроможного менеджера в системі вищої освіти України:

- 1) слідування особистісно орієнтованому підходу;
- 2) проблемність навчання і критичність мислення студентів;
- 3) використання досвіду й знань тих, хто навчається;
- 4) формування практичного, творчо орієнтованого мислення;
- 5) врахування рівня готовності до сприйняття нової інформації, активності, ініціативності та самостійності;
- 6) забезпечення співробітництва й діалогу викладачів та студентів [3, с. 16].

Згідно з поглядами В.Є. Береки, організаційно-методичними умовами фахової підготовки з управління майбутніх менеджерів освіти в магістрах вищих педагогічних навчальних закладах є: “формування змісту на основі інноваційності та постійного його оновлення в контексті сучасних освітніх реформ, модульної організації і раціонального відбору та дозування навчального матеріалу відповідно до останніх досягнень у сферах управлінських технологій з менеджменту; професійно-діяльнісне та інтегративне спрямування з метою підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної управлінської діяльності, цільової установки на індивідуальний та наскрізний принципи її планування; спрямованість змісту на учіння та підвищення значення самоконтролю й самокорекції навчальних досягнень магістрів та перерозподілу навчального матеріалу у змісті дисциплін з тенденцією до збільшення його питомої ваги на самостійну позааудиторну підготовку” [2, с. 32].

У дослідженні В.Є. Береки доведено, що підготовка управлінських кадрів сприяє збагаченню керівників освітніх установ надбаннями культури управління, науки та передового педагогічного досвіду на основі вивчення сучасних педагогічних управлінських програм і технологій, сучасних концепцій управлінської технології, теорії навчання і виховання, уявлень про можливі моделі нових типів навчальних закладів, поглиблення спеціальних знань та вмінь інноваційного характеру з управління [1, с. 124–125].

Для нашого дослідження важливими є погляди Г.В. Кашкарьова, який зазначає, що на сучасному етапі розвитку освіти України виникла нагальна потреба в модернізації системи підготовки керівників навчальних закладів. Г.В. Кашкарьов, спираючись на власний досвід, стверджує: "...використання інноваційних технологій сприяє покращенню підготовки магістрів до управління навчальними закладами різних типів, що розширює можливості врахування особливостей діяльності освітніх закладів, їх цілей і завдань: змісту освіти, форм, методів, засобів навчання, функцій педагогів, позицій вихованців у навчально-виховному процесі, особливостей управління навчальним закладом" [4, с. 35].

Т.М. Сорочан підкреслює, що важливою для управління сучасним загальноосвітнім навчальним закладом є інноваційна компетенція керівника освітньої установи, тому що модернізація освіти передбачає постійне впровадження нововведень у навчально-виховний процес. У цьому контексті важливим є те, що розвиток школи передбачає набуття нових якісних і кількісних показників у процесі засвоєння інновацій [9, с. 178]. На думку Т.М. Сорочан, "управлінська компетентність сучасного керівника загальноосвітнього навчального закладу виявляється не лише в тому, щоб чітко виконувати традиційні управлінські функції, а й у тому, щоб забезпечувати розвиток педагогічної системи своєї школи, тобто управляти інноваційними процесами" [9, с. 100].

Провідною ланкою в системі підготовки магістрів менеджменту освіти до інноваційного управління загальноосвітнім навчальним закладом є науково-методична робота викладачів зі студентами, якісна організація якої забезпечує ефективне функціонування навчального закладу загалом.

Дослідження Т.М. Сорочан підтвердили думку, що науково-методичний супровід – це професійно-педагогічна взаємодія суб'єктів освітньої діяльності, головними умовами якої є добровільність і партнерство, необхідними ознаками – особистісний і професійний розвиток керівників освітніх установ та учасників навчально-виховного процесу, а результатом – новий якісний рівень освіти [9, с. 246].

Висновки. Проаналізувавши наукові джерела з питання підготовки менеджерів освіти, ми дійшли висновку, що впровадження інноваційного менеджменту в загальноосвітніх навчальних закладах потребує від майбутнього управлінця володіння комплексом знань та умінь щодо реалізації інноваційної діяльності. Доцільно зазначити, що сучасний керівник у сфері освіти повинен уміти ефективно організовувати управлінську діяльність, зорієнтовану на використання теоретичних і практичних нововведень у навчально-виховному процесі.

Таким чином, фахова підготовка магістрів спеціальності "Управління навчальним закладом" має враховувати сучасний соціально-економічний контекст управлінської діяльності, а також необхідність реалізації нових професійних функцій керівника закладу освіти.

Перспективи подальших науково-педагогічних розвідок вбачаємо в розробці навчальних вправ для розвитку інноваційної діяльності магістрів менеджменту освіти.

Список використаної літератури

1. Берека В.Є. Фахова підготовка магістрів з менеджменту освіти: теорія і методика : монографія / В.Є. Берека. – Хмельницький : ХГПА, 2008. – 482 с.
2. Берека В.Є. Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / В.Є. Берека. – Київ, 2008. – 42 с.
3. Бірюкова Т.Ф. Болонський імператив підготовки майбутніх менеджерів : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : спец. 09.00.10 “Філософія освіти” / Т.Ф. Бірюкова. – Київ, 2005. – 21 с.
4. Кашкаръов Г. Використання інноваційних технологій як шлях підвищення ефективності підготовки магістрів до управління навчальним закладом / Г. Кашкаръов // Рідна школа. – 2006. – № 6 (917). – С. 33–35.
5. Лазарев В.С. Управление инновациями в школе : учеб. пособ. / В.С. Лазарев. – М. : Центр педагогического образования, 2008. – 352 с.
6. Мармаза О.І. Проектний підхід до управління навчальним закладом / О.І. Мармаза. – Х. : Основа, 2003. – 80 с. – (Серія “Бібліотека журналу “Управління школою ””; Вип. 12).
7. Павлютенков Є.М. Труднощі та обмеження діяльності директора школи і шляхи їх подолання: управлінський аспект / Є.М. Павлютенков // Управління школою. – 2012. – № 25–27 (361–363). – С. 2–28.
8. Підготовка керівника середнього закладу освіти : навч. посіб. / за ред. Л.І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2004. – 272 с.
9. Сорочан Т.М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія / Т.М. Сорочан. – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2013.

Бельчев П.В., Меркулова Н.В. Теоретические аспекты исследования проблемы подготовки магистров менеджмента образования к инновационному управлению общеобразовательным учебным заведением

В статье раскрыта проблема формирования готовности магистров менеджмента образования к внедрению инновационного управления; проанализированы общие положения процесса подготовки будущих руководителей общеобразовательных учебных заведений; рассмотрена практическая подготовка менеджеров образования к инновационной профессиональной деятельности.

Ключевые слова: менеджер, модернизация, инновация, управление, методика, компетенция.

Belchev P., Merkulov N. Theoretical aspects of the study of the problem of Master of Management education to innovative management of a comprehensive educational institution

This article deals with the problem of the training the Master of Education Management in innovation management; analyzed Terms process of preparing future leaders of secondary schools; considered practical training of education managers for innovative professional work.

Theoretical – methodological analysis of scientific papers gave an opportunity to make conclusions about the relevance and feasibility study of this problem, clarify basic concepts and to analyze the current state the Master of Management Innovation management education to secondary schools.

The analysis of professional managerial activity the managers of education shows that given the realities of today's Ukraine is important for rapid development of innovative education, which is to create the necessary conditions for the renewal of management and contributes to the further improvement the educational process of professional training for future leaders secondary schools to introduce innovative leadership.

The article stated that the issue of Master of Education Management in innovation management is very urgent national needs, addressed by professional activities at different levels. Based on results of research substantial characteristics the readiness of future leaders secondary schools for innovative management, the article identifies the various aspects of their preparations for this type of professional activity.

Determined that the decisions and deficiencies requires modernization of vocational training of managers of education, and creation of the system of their continuing professional self-realization.

Key words: *manager, modernization, innovation, management, methodology, competence.*